

barbara demicková

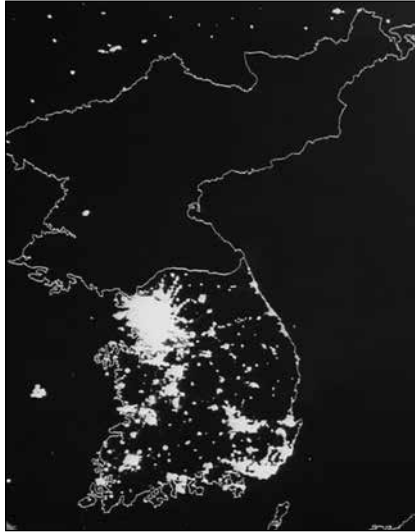
není co závidět

OBYČEJNÉ ŽIVOTY V SEVERNÍ KOREJI

Copyright © 2009 by Barbara Demick
Translation © Eva Lee, 2014
Epilogue © Vladimír Pucek, 2014
Cover and layout © Lucie Mrázová, 2014

ISBN 978-80-7473-159-4

Ruku v ruce temnotou

Satelitní záběr Severní a Jižní Koreje v noci

Když se podíváte na satelitní snímky Dálného východu v noci, uvidíte na nich podivnou černou skvrnu. Ta temná oblast je Korejská lidově demokratická republika.

Hned vedle ní jasně září prosperující Jižní Korea, Japonsko a dnes už i Čína. I z dálky stovek kilometrů vidíme jako malé bílé tečky billboardy, světla aut a pouličního osvětlení, neony řetězců rychlého občerstvení – symboly člověka jedenadvacátého století, který spotřebovává elektrickou energii při veškeré své činnosti. A pak, uprostřed této oblasti, ostrov temnoty bezmála velikosti Velké Británie. Je nepochopitelné, že se země s třiadvaceti miliony obyvatel může jevit jako oceán. Pustá a prázdná. Prostě jako by nebyla.

Severní Korea takto zčernala na počátku devadesátých let. Po rozpadu Sovětského svazu, který zásoboval svého dávného komunistického spojence levným palivem, se těžkopádné a nevykonné severokorejské hospodářství zhroutilo. Elektrárny zrezivěly. Světla zhasla. Vyhladovělí lidé rozkradli kousky měděného drátu z elektrického vedení, aby je vyměnili za jídlo. Když se slunce schová za horizont, na krajinu padne soumrak a malé příkrčené domy pohltní temnota. Se setměním zmizí celé vesnice. Dokonce i v některých částech oné výkladní skříně jménem Pchjongjang můžete jít v noci hlavní ulicí, aniž byste po stranách viděli budovy.

Když se lidé zvenčí dívají do té prázdnoty, kterou je dnešní Severní Korea, vybaví se jim zapadlé vesnice v Africe či v jihovýchodní Asii, kam dosud civilizace v podobě elektřiny nedorazila. Ale Severní Korea není rozvojovou zemí; je to stát, který dříve patřil do vyspělého světa. Podél každé větší severokorejské silnice najdete připomínky toho, co země měla a ztratila – jako kostlivci tam visí zbytky rezivějícího elektrického vedení, které kdysi pokrývalo celou zemi.

Severokorejci, kterým je dnes kolem padesátky, si dobře pamatují dobu, kdy měli víc elektřiny (a taky jídla) než jejich proameričtí bratřanci v Jižní Koreji; tuto skutečnost umocňuje pocit potupy, že teď musí trávit večery ve tmě. Spojené státy nabídly Severní Koreji v devadesátých letech pomoc s dodávkami energie výměnou za ukončení programu jaderného zbrojení. Dohoda však padla poté, co Bushova administrativa obvinila Severní Koreu z nedodržování slibů. Severokorejci snášejí temnotu s hořkostí a stále z ní viní sankce ze strany Spojených států. Večer si nemohou číst. Nemohou se dívat na televizi. „Bez elektřiny nemáme žádnou kulturu,“ vyčetl mi jednou jeden statný severokorejský hlídač.

Ovšem temnota má i své výhody. Zvláště pokud právě dospíváte a chodíte s někým, s kým byste neměli.

Když jdou dospělí spát, což bývá v zimě už v sedm hodin večer, je vcelku snadné vytratit se nepozorovaně z domu. Tma poskytuje soukromí a svobodu, které jsou v Severní Koreji stejně nedostatkovým

zbožím jako elektřina. Jakoby zahaleni do kouzelného pláště můžete podnikat cokoli, aniž byste se museli obávat zvědavých pohledů rodičů, sousedů nebo tajné policie.

Poznala jsem mnoho Severokorejců, kteří mi vyprávěli, jak si temnotu oblíbili, ale nejvíce mě oslovil příběh jedné dospívající dívky a jejího chlapce. Bylo jí dvanáct let, když potkala onoho mladíka, který byl o tři roky starší a bydlel v sousedním městě. Její rodina byla v komplikovaném společenském systému Severní Koreje situovaná velmi nízko. Být spolu vidění na veřejnosti by poškodilo jeho kariéru a vyhlídky stejně jako její pověst ctnostné dívky. Proto se scházeli pouze po setmění a vyráželi na dlouhé procházky. Nic jiného se stejně dělat nedalo – když spolu začátkem devadesátých let začali vážně chodit, nefungovaly už kvůli nedostatku elektřiny restaurace ani kina.

Šli se vždycky po večeri. Dívka instruovala svého přítele, aby neklepal na hlavní dveře – to aby se vyhnuli otázkám starších sester, mladšího bratra a zvědavých sousedů. Bydleli všichni namačkáni v dlouhé úzké budově, za kterou bylo sociální zařízení používané tuctem rodin. Domy oddělovala od silnice bílá zeď sahající zhruba do výšky očí. Hoch si našel za zdí místo, kde si ho po setmění nemohl nikdo všimnout. Hluk mytí nádobí nebo sousedů cestou na záchod jeho kroky přehlušil. Čekal na svou dívku dvě i tři hodiny. To neznamenalo nic. Život v Severní Koreji má pomalejší tempo.

Dívka se objevila, jakmile se jí podařilo vyklouznout z domu. Když vyšla ven, nejprve chvíli zírala do tmy, protože chlapce neviděla, ale cítila, že tam je. Líčením se nezdržovala – ve tmě není potřeba. Někdy měla na sobě cudnou školní uniformu: modrou sukni pod kolena, bílou halenku a červený šátek, všechno ze šustivého syntetického materiálu. Byla natolik mladá, že se ještě netrápila tím, jak vypadá.

Nejprve kráčeli v tichosti, postupně začali šeptat, a když vyšli z vesnice, mohli se v temnotě úplně uvolnit a bavit se normálně. Také si napřed udržovali odstup, a teprve když si byli jisti, že je nikdo nemůže vidět, přiblížili se k sobě.

Hned za městem vedla cesta do hustého stromoví na pozemek lázní s horkými prameny. Dříve byly vyhlášené, padesát stupňů horká voda lákala čínské turisty, kteří si sem přijížděli léčit artritidu a cukrovku, ale teď fungovaly lázně málokdy. U vchodu byla nádrž ve tvaru kvádrů ohraničená kamennou zídou. Stezky vinoucí se areálem lemovaly borovice, japonské javory a jinany dvouřadové, které dívka milovala a které na podzim shazovaly hořčičně žluté lístky ve tvaru dokonalého orientálního vějíře. Stromy na okolních kopcích zlikvidovali lidé, kteří se snažili sehnat dřevo na otop, ale stromy v lázních byly natolik krásné, že k nim místní cítili úctu a nechali je růst.

Jinak byl areál lázní neudržovaný. Stromy nikdo neprořezával, kamenné lavičky popraskaly, chybějící dlažební kostky připomínaly vypadané zuby. Kolem roku 1995 bylo téměř všechno v Severní Koreji ošumělé, rozbité, nefunkční. Země měla lepší časy za sebou. Ale v noci nebyly ty nedostatky tak nápadné. Lázeňský bazén, ponurý a zarostlý plevellem, zářil, jak se v něm odráželo noční nebe.

Noční nebe v Severní Koreji nabízí pohled k nezaplacení. Je možná nejkrásnější v celé severovýchodní Asii, protože je ušetřeno znečištěním uhelným prachem, pískem z pouště Gobi a oxidem uhelnatým, které dusí zbytek kontinentu. Dříve přispívaly severokorejské továrny ke smogovému oblaku svým dílem, ale teď už se to neděje. Září hvězd na nebi nekonkurují ani umělé osvětlení.

Mladý pár šel nocí přes závěje listí stromu ginkgo. O čem se spolu bavili? O svých rodinách, o spolužácích, o knihách, které přečetli – všechno pro ně bylo nekonečně fascinující. Když jsem se dívky po letech zeptala, kdy byla v životě nejšťastnější, zmínila právě tyto chvíle.

Takové věci žádné satelitní snímky neukážou. Když se někdo zabývá Severní Koreou, ať už v sídle CIA v Langley ve Virginii nebo na katedrách východoasijských studií na univerzitách, většinou to dělá z dálky. Nepřemýšlí o tom, že ve středu této černé díry, v této zemi temnoty, kde miliony lidí zemřely hladem, kvete také láska.

V době, kdy jsem se s touto dívkou seznámila, byla už ženou, bylo jí jedenatřicet let. Mi-ran (jak jí budu v této knize říkat) utekla ze země

před šesti lety a žila v Jižní Koreji. Požádala jsem ji o rozhovor, když jsem pracovala na článku o severokorejských uprchlících.

V roce 2004 jsem byla vyslána do Soulu jako šéfredaktorka deníku *Los Angeles Times*. Mým úkolem bylo psát o celém Korejském poloostrově. Jižní Korea byla jednoduchá. Šlo o dvanáctou největší ekonomiku světa, vzkvétající, i když někdy rozhádanou demokracií s tiskovým aparátem, který patřil v Asii k nejprůbojnějším. Vládní úředníci dávali novinářům čísla svých mobilních telefonů a nevadilo jim ani volání mimo pracovní dobu. Severní Korea byla opačný extrém. Její komunikace s okolním světem se omezovala na tirády produkované Korejskou centrální zpravodajskou agenturou, které se přezdívalo „Velký hrubián“ pro její směšné útoky na „imperialistické americké pancharty“. Američané bojovali na straně Jižní Koreje v korejské válce v letech 1950–1953, v prvním velkém konfliktu studené války, a ještě v roce 2004 bylo v oblasti přítomno na čtyřicet tisíc mužů. Pro Severní Koreu válka nikdy neskončila, nenávisť je stále živá.

Občané Spojených států směli přijet do Severní Koreje jen zřídka, a američtí novináři ještě méně. Když jsme s kolegou konečně v roce 2005 dostali vízum a mohli navštívit Pchjongjang, protáhli nás po monumentech skvělých vůdců národa Kim Čong-ila a jeho zesnulého otce Kim Ir-sena. Vždy a všude nás doprovázeli dva hubení muži v tmavém obleku, oba se jmenovali pan Pak. (Severní Korea pro jistotu posílá s návštěvníky z ciziny hned dva „hlídače“, aby dohlédli jeden na druhého a nenechali se uplatit.) Oba členové našeho dohledu se vyjadřovali stejně prkenně jako oficiální zpravodajství. (V našich rozhovorech se podivně často vyskytovala fráze „díky našemu drahému vůdci Kim Čong-ilovi“.) Málokdy se nám podívali do očí a já se v duchu ptala, jestli věří tomu, co říkají. Co si doopravdy mysleli? Skutečně milovali svého vůdce tak, jak o tom mluvili? Měli dostatek jídla? Co dělali, když přišli domů z práce? Jaký je pro ně život v nejrepresivnějším režimu na světě?

Pokud jsem chtěla odpovědi na své otázky, bylo jasné, že je nedostanu v Severní Koreji. Potřebovala jsem mluvit s lidmi, kteří odtamtud utekli.

V roce 2004 žila Mi-ran v Suwonu, městě plném zářivých světel a chaosu, asi třicet kilometrů od Soulu. Ze Suwonu pochází Samsung Electronics a jiné firmy, které vyrábějí věci, s jejichž rozpoznáním by měla většina Severokorejců těžkosti: obrazovky počítačů, kompaktní disky, digitální televize, „flešky“. (Podle jedné často citované statistiky je rozdíl mezi severo- a jihokorejskou ekonomikou nejméně čtyřikrát větší, než tomu bylo v případě východního a západního Německa při sjednocení v roce 1990.) Je to hlučné a přeplněné místo, kakofonie nejružnějších barev a zvuků. Jako ve většině jihokorejských měst je i zdejší architektura směsí ohavných betonových krabic završených křiklavou reklamou. Ulice s paneláky míří paprskovitě ven z přečpaného centra a lemují je obchody jako Dunkin' Donuts, Pizza Hut nebo jejich korejské varianty. V zadních uličkách najdete množství hodiňových hotelů s názvy Eros Motel či Love Inn Park. Dopravní zácpa je tu pravidlem spíš než výjimkou, neboť cestu mezi domovem a obchodními centry si tu rází tisíce hyundajů, těchto plodů jihokorejského hospodářského zázraku. Jelikož centrum je neustále zacpané, jela jsem ze Soulu raději půlhodinu vlakem a pak se přesunula taxíkem do jednoho z mála klidných míst ve městě – do restaurace nabízející grilovaná hovězí žebra hned naproti pevnosti z osmnáctého století.

Nejprve jsem si Mi-ran nevšimla. Nevypadala jako jiní Severokorejci, které jsem znala. V té době žilo v Soulu na šest tisíc utečenců ze Severní Koreje a obvykle bylo lehké poznat podle jistých znaků, jako příliš krátké sukně nebo štítků dosud neodstraněných z nového oblečení, že se ještě plně neasimilovali – ale Mi-ran vypadala úplně jako Jihokorejky. Měla na sobě módní hnědý twinset a barevně sladěné úpletové kalhoty. Působila dost nesměle (a jako tolikrát později se ukázalo, že jsem se mýlila). Vlasy měla úhledně sčesané dozadu a držela je křišťálová spona. Dokonalost jejího vzhledu trošku kazilo akné na bradě a malé bríško, byla ve třetím měsíci těhotenství. Před rokem se provdala za Jihokorejce, civilního zaměstnance armády, a teď čekali první dítě.

Pozvala jsem Mi-ran na oběd, abych se od ní dozvěděla o severokorejském vzdělávacím systému. Než uprchla na jih, pracovala jako

učitelka v mateřské škole v jednom hornickém městě. V Jižní Koreji si dodělávala diplom z pedagogiky. Byl to vážný rozhovor, místy až děsivý. Jídlo před námi zůstalo nedojedené, když mi vyprávěla, jak její pěti- šestiletí svěřenci umírali hladu, zatímco ona je měla učit, jaké požehnání je být občanem Severní Koreje. Kim Ir-sen, který jim vládl od konce druhé světové války, kdy došlo k rozdělení poloostrova, až do roku 1994, měl být uctíván jako bůh. Jeho syn a následník Kim Čong-il pak jako syn boží, jako postava podobná Kristu. Z Mi-ran se stal ostrý kritik severokorejského systému vymývání mozků.

Po hodině nebo dvou jsme se natolik sblížily, že jsme si povídaly jako dvě kamarádky. Z Mi-raniny vyrovnanosti a otevřenosti jsem vy cítila, že jí můžu klást i osobnější otázky. Čím se mladí lidé v Severní Koreji bavili? Zažila tam chvíle štěstí? Měla chlapce?

„To je legrační, že se na to ptáš,“ řekla. „Zrovna včera v noci se mi o něm zdálo.“

Popsala ho jako vysokého a hbitého mladíka s věčně roztrepenými vlasy, které mu padaly do čela. Když se dostala do Jižní Koreje, potěšilo ji, že objevila idol místní mládeže jménem Rju Čun-sang, který vypadal úplně jako její chlapec. (Proto jsem mu tak začala říkat.) Byl rovněž chytrý, měl se stát vědcem na jedné z nejlepších univerzit v Pchjongjangu. To byl mimo jiné důvod, proč nesměli být spolu viděni na veřejnosti. Jejich vztah by mohl zničit jeho kariéru.

V Severní Koreji neexistují hodinové hotely. Nezávazný sex je potírán. Přesto jsem se jemně snažila zjistit, jak daleko ve svém vztahu zašli.

Mi-ran se zasmála.

„Trvalo tři roky, než jsme se poprvé vzali za ruce. Dalších šest, než jsme se políbili,“ vysvětlila. „Mě by ani nenapadlo dělat něco jiného. Když jsem opustila Severní Koreu, bylo mi šestadvacet let a byla jsem učitelka, ale jak počít dítě, to jsem nevěděla.“

Mi-ran připustila, že na svou první lásku myslí často a někdy pociťuje lítost, že od chlapce takto utekla. Čun-sang byl její nejlepší přítel, svěřovala se mu se svými sny i s rodinnými tajemstvími. Ale největší

tajemství svého života mu zatajila. Nikdy mu neřekla, jak je znechucena Severní Koreou, jak nevěří propagandě, kterou učí své žáky. A co víc – nikdy mu neřekla, že její rodina sprádá plány na útek ze země. Ne že by mu nevěřila, ale v Severní Koreji nemohl být člověk nikdy dost opatrný. Kdyby se o tom někomu zmínil a ten se zmínil jinému... Jeden nikdy neví, informátoři číhají všude. Sousedí udávají sousedy, přátelé svoje přátele. Dokonce i lidé, kteří spolu chodí, na sebe navzájem donášejí. Kdyby se někdo od tajné policie doslechl o jejich plánu, deportovali by celou rodinu do pracovního tábora v horách.

„Nemohla jsem to risknout,“ řekla Mi-ran. „Nemohla jsem se s ním ani rozloučit.“

Po našem prvním setkání jsem s Mi-ran mluvila o Čun-sangovi často. Byla teď šťastně vdaná a v době, kdy jsem se s ní setkala podruhé, byla už i matkou, ale jakmile slyšela jeho jméno, začervenala se a začala mluvit rychleji. Zdálo se mi, že byla ráda, když jsem se o něm zmínila, protože na toto téma se s nikým jiným bavit nemohla.

„Co se s ním stalo?“ zeptala jsem se.

Pokřčila rameny. Padesát let po skončení korejské války komunikace mezi Severní a Jižní Koreou stále ještě nefunguje. V tomto bodě se situace nedá s východním a západním Německem vůbec srovnávat, ba ani s žádným jiným místem na zemi. Mezi jihem a severem neexistuje telefonní, poštovní ani e-mailové spojení.

Mi-ran sama měla také spoustu otázek: Oženil se? Myslí na ni stále? Nenávidí ji, protože odešla bez rozloučení? Je možné, že ji kvůli útěku ze země považuje za zrádkyni?

„Z nějakého důvodu mám pocit, že mě pochopil, ale není způsob, jak bych se o tom mohla přesvědčit,“ odpověděla mi.

Mi-ran a Čun-sang se potkali, když jí bylo dvanáct a jemu skoro patnáct let. Bydleli na předměstí Čchongdžinu, jednoho z průmyslových měst, které leží na severovýchodě poloostrova nedaleko hranic s Ruskem.

K vyobrazení krajiny Severní Koreje se velmi dobře hodí čínská malba, ke které se používá štětec namočený v tuši. Místy je neobyčej-

ně krásná (Američanovi by mohla připomínat severozápadní pobřeží Spojených států), nicméně poněkud zbavená barevnosti. Barevná škála má rozsah od tmavozelené jedlí, jalovců a smrků po světlešedou žulových vrcholků. Mozaika rýžových polí jasně zelené barvy, tak typická pro asijský venkov, je k vidění pouze během několika deštivých letních měsíců. Na podzim se listnaté stromy nakrátko zazeleňají. Po zbytek roku převládá zředěná, vybledlá verze žluté a hnědé.

Úplně chybí chaos, jaký známe z Jižní Koreje. Nejsou tu téměř žádné dopravní značky, velmi málo je i dopravních prostředků. Soukromé vlastnictví aut je povětšinou nelegální, a stejně by si je nikdo nemohl dovolit. Málokdy narazíte na traktor, k vidění bývá pouze sešlý dobytek zapřažený do pluhu. Domy jsou jednoduché, funkční – a černobílé. Máloco pochází z doby před korejskou válkou. Většinu domů postavených v šedesátých a sedmdesátých letech z panelů a vápence lidem přidělili podle jejich zaměstnání a postavení. Ve městech najdeme takzvané holubníky, jednopokojové byty v nízkých panelácích; na vesnicích žijí lidé většinou v jednopatrových domech, kterým se říká harmoniky – jde o jednopokojové byty poskládané na sebe jako krabičky a do řady podobně jako části foukací harmoniky. Občas mohou být okenní a dveřní rámy natřené překvapivě na tyrkysovo, ale většinou převládají bílá nebo šedá.

Ve své futuristické dystopii 1984 popsál George Orwell svět, kde jsou jedinými barevnými objekty propagandistické plakáty. To je případ Severní Koreje. Vyobrazení Kim Ir-sena jsou vyvedena v zářivých barvách oblíbených v socialistickém realismu. Velký vůdce sedí na lavičce a shovívavě se usmívá na děti, které se v jasně barevných šatíčkách tlačí kolem něj. Tváře mu září žlutými a oranžovými paprsky: On je slunce.

Červená je vyhrazena pro všudypřítomné propagandistické nápisy. Korejšťina používá jedinečné písmo tvořené kroužky a čárami. Červené znaky vystupují z šedivé krajiny s naléhavostí, pochodují po polích, tyčí se nad žulovými skalisky v horách, odměřují hlavní cesty jako milníky a tančují na střeších nádraží i jiných veřejných budov.

Ať žije Kim Ir-sen.
Kim Čong-il, slunce 21. století.
Žijme po svém.
Uděláme, co nám strana řekne.
Není světu co závidět.

Až do začátku puberty neměla Mi-ran důvod těmto sloganům nevěřit. Její táta byl prostý horník. Rodina byla stejně chudá jako všichni ostatní, koho znali. Jelikož veškerý tisk, filmy i vysílání zvenku byly zakázané, Mi-ran předpokládala, že nikde na světě se lidé nemají lépe, spíš asi mnohem hůř. Nesčetněkrát slyšela z rádia a televize, že Jihokorejci jsou utlačováni vládou proamerické loutky Pak Čong-hiho a později jeho nástupce Čon Tu-hwana. Dozvěděla se, že zředěný komunismus v Číně je méně úspěšný než ten Kim Ir-senův a že miliony Číňanů hladoví. Mi-ran došla k závěru, že má v podstatě štěstí, že se narodila v Severní Koreji do laskavé péče otcovského vůdce.

Nakonec lokalita, ve které Mi-ran vyrostla, na tom nebyla v sedmdesátých a osmdesátých letech úplně špatně. Vesnice zhruba s tisícem obyvatel postavená podle šablony centrálního plánování byla sice k nerozeznání od ostatních vesnic v zemi, ale měla příznivou polohu. Ležela necelých deset kilometrů od Východního (Japonského) moře, takže její obyvatelé měli občas přístup k čerstvým rybám a křabům. Začínala hned za továrními komíny Čchongdžinu, což znamenalo jednak blízkost města, jednak dostatečný prostor pro pěstování zeleniny. Krajina zde byla vcelku plochá, což je velká výhoda v zemi, kde se těžko hledá kus roviny vhodné k obdělávání. Kim Ir-sen si vydržoval jedno ze svých letních sídel u horkého zřídla právě nedaleko této vesnice.

Mi-ran byla nejmladší ze čtyř dcer. V roce 1973, když se narodila, šlo v Severní Koreji o podobnou pohromu jako v Anglii devatenáctého století, kdy Jane Austenová psala v *Pýše a předsudku* o údelu rodiny s pěti dcerami. Jak Jiho-, tak Severokorejci jsou hluboce zakořenění

v konfuciánské tradici, podle které je pokračovatelem rodové linie syn, jenž také pečuje o stárnoucí rodiče. Mi-raniny rodiče nakonec zachránilo, že se jim tři roky po nejmladší dceři narodil ještě syn, jenže pro Mi-ran to znamenalo méně rodičovské pozornosti.

Bydleli v prosté jednotce harmonikového domu, což odpovídalo postavení Mi-ranina otce. Vstupní dveře vedly přímo do kuchyně, která sloužila zároveň jako kotelna. V kamnech se topilo dřevem nebo uhlím. Oheň se využíval k vaření i jako zdroj tepla, což bylo možné díky podlahovému vytápění zvanému *ondol*. Kuchyň byla oddělena posuvnými dveřmi od hlavního pokoje, kde celá rodina spávala na rohožích, které byly přes den srolované. Po narození Mi-ranina bratra měla rodina už osm členů – pět dětí s rodiči a babičku. Mi-ranin otec podplatil předsedu domovního výboru, a získal tak vedlejší byt plus povolení probourat dveře do spojovací zdi.

V takto vzniklém větším prostoru se rodina rozdělila podle pohlaví. Ženy se choulily při jídle kolem nízkého dřevěného stolu vedle kuchyně a jedly kukuřičnou kaši, která je levnější a méně výživná než rýže – základní složka výživy Severokorejců. Otec se synem jedli rýži u svého vlastního stolu.

„Myslel jsem si, že je to tak přirozené,“ pověděl mi později Mi-ranin bratr Sok-ču.

Těžko říct, jestli starší sestry vnímaly tuto skutečnost jako bezprávi, každopádně se tím nezabývaly. Zato Mi-ran propukala v pláč a rozčilovala se.

„Proč jedině Sok-ču dostává nové boty?“ dožadovala se odpovědi. „Proč se máma stará jen o něj, a o mě ne?“

Odbyli ji a nařídili, ať ztichne.

Nebyl to jediný případ, kdy se Mi-ran bouřila proti zvykům omezujícím mladé ženy. V tehdejší Severní Koreji neměly dívky jezdit na kole. Znamenalo to stigmatizaci ze strany společnosti – o ženě na kole si lidé mysleli, že je ošklivá a chová se vyzývavě. Korejská strana práce vydávala pravidelně nařízení, podle nichž byla pro ženy jízda na kole prakticky protiprávní. Mi-ran tato nařízení ignorovala.

Od svých jedenácti let si brávala jediné kolo, které v rodině bylo, ojetý japonský model, a jezdila na něm do Čchongdžinu. Potřebovala vypadnout z dusivého prostředí malé vesnice, prostě odjet někam pryč. Pro dítě to byla náročná cesta, zhruba tři hodiny do kopce, a jenom částečně po asfaltu. Muži se snažili Mi-ran předjet a nadávali jí za její drzost.

„Natrheš si kundu,“ křičeli na ni.

Někdy se jí vrhla do cesty skupina výrostků a snažila se ji z kola shodit. Mi-ran na ně také ječela, oplácela jim stejnými sprostárnami. Časem se je naučila ignorovat a pokračovala v jízdě.

Ve svém rodném městě měla Mi-ran jediné potěšení – kino.

V každém, byť sebemenším městě v Severní Koreji je biograf, a to díky Kim Čong-ilovu přesvědčení, že film je nezbytným prostředkem k upevňování loajality obyvatelstva. V roce 1971, ve svých třiceti letech, dostal Kim Čong-il ve straně práce na starost Úřad propagandy a agitace, pod který spadala filmová studia. O dva roky později vydal knihu *O filmovém umění*, v níž doširoka rozebral svou teorii hlásající, že „revoluční umění a literatura jsou nesmírně účinnými nástroji k podnícení pracovního nadšení ve jménu revoluce“.

Pod Kim Čong-ilovým vedením se Korejské filmové studio za Pchjongjangem rozrostlo na velikost bezmála jednoho čtverečního kilometru. Chrlilo čtyřicet filmů ročně. Šlo povětšinou o dramata, jejichž náměty byly neměnné: cesta ke štěstí vede skrz sebeobětování a potlačení všeho osobního ve prospěch kolektivu, kapitalismus rovná se čistý úpadek, a tak podobně. Když jsem navštívila studia v roce 2005, viděla jsem kulisy pro „typickou“ ulici v Soulu – byla lemovaná ošuntělými průčelími obchodů a striptýzových klubů.

Ačkoli byly filmy plné propagandy, Mi-ran chodila do biografu ráda. Milovala film, jak jen dívka vyrůstající na severokorejském maloměstě mohla. Od chvíle, kdy byla dost stará na to, aby mohla jít do kina sama, žadonila u matky o peníze na lístek. Vstupné bylo nízké, půl wonu nebo jen pár centů, zhruba tolik, kolik stála limonáda. Mi-ran viděla všechno, co mohla. Některé filmy byly označeny jako

nevhodné pro děti, například dílo z roku 1985 *Ach, láska má*, kde se muž a žena v náznaku líbali. Hlavní hrdinka ovšem cudně spustila slunečník, takže diváci neviděli, jestli se rty aktérů stačily dotknout, ale i to už vyneslo filmu nálepku „mládeži nepřístupné“. Americké filmy byly samozřejmě v Severní Koreji zakázané stejně jako většina snímků z jiných cizích zemí – s výjimkou několika děl sovětské produkce. Mi-ran měla sovětské filmy obzvlášť ráda, protože v nich bylo méně propagandy a více romantiky.

Možná to byl osud, že zasněná dívka, která si chodila do biografu pro svou dávku romantiky, měla najít opravdovou lásku právě v kině.

Potkali se v roce 1986, kdy ještě nebyla nouze o elektrickou energii pro chod promítaček. Budova kulturního domu byla nejimpozantnější ve městě. Postavili ji ve velkolepém stylu oblíbeném ve třicátých letech minulého století, v době japonské okupace. Dvoupatrová budova stačila pojmut ještě mezipatro. Na fasádě visel obrovský plakát Kim Ir-sena vyhovující nařízení, podle kterého musely rozměry všech vyobrazení Velkého vůdce odpovídat velikosti budovy. Kulturní dům sloužil nejen jako kino, ale také jako divadlo a přednáškový sál. Během státních svátků, například Kim Ir-senových narozenin, se tu odehrávaly slavnosti, při nichž byla vyhlašována jména těch, kdo kráčeli nejdříve ve stopách Velkého vůdce. Po zbytek času se v sále promítaly filmy, každých pár týdnů novinka ze studií v Pchjongjangu.

Čun-sang byl stejný filmový nadšenec jako Mi-ran. Jakmile se dohledl o novém filmu, spěchal, aby ho viděl mezi prvními. Jednou se vypravil na film *Zrod nové vlády*. Děj se odehrával během druhé světové války v Mandžusku, kde se korejští komunisté shromáždili pod vedením mladého Kim Ir-sena, aby bojovali proti japonské koloniální nadvládě. Protijaponský odboj byl pro severokorejský film tím, čím byl *Divoký západ* pro ranou hollywoodskou produkci. Předpokládalo se, že snímek bude trhák, protože v něm měla roli oblíbená herečka.

Čun-sang byl na místě příliš brzo. Měl dva lístky, jeden pro sebe, druhý pro bratra. Potloukal se před biografem, a tu ji uviděl.

Mi-ran stála na konci davu, který se tlačil k pokladně. Filmoví diváci v Severní Koreji bývali mladí a neurvalí. A tihle byli obzvláště hrubí. Starší mládež se namačkala ke kase a bránila mladším, aby se přiblížili. Čun-sang se pohnul, aby na dívku lépe viděl. Frustrovaně přešlapovala a vypadala, že se každou chvíli rozbrečí.

Podle severokorejské představy krásy má mít dívka bledou pleť, čím bělejší, tím lepší, kulatý obličej a zaoblené rty, ale toto děvče vypadalo úplně jinak. Rysy v obličejí dlouhé a výrazné, římský nos, vystouplé lícni kosti. Čun-sangovi připadala skoro exotická a trochu divoká. Jak sledovala tu melu kolem pokladny, z očí jí sršely blesky. Nebyla jako ostatní dívky, které se chovaly skromně, a když se smály, zakrývaly si ústa. Čun-sang z ní cítil oduševnělou netrpělivost, jako by ji život v Severní Koreji nesrazil na kolena. Mi-ran ho okamžitě okouzila.

Ve svých patnácti letech si Čun-sang bolestně uvědomoval, že ačkoli ho dívky obecně vzato zajímaly, žádný konkrétní objekt svého zájmu neměl – až dosud. Viděl už dostatek filmů, aby byl schopný přehrát si v hlavě scénu svého prvního setkání s Mi-ran, jak by vypadala, kdyby se odehrávala na stříbrném plátně. Později si tuto scénu vybavoval ve snových technicolorových barvách, Mi-ran v ní byla osvětlena tajemnou září.

„Nemůžu uvěřit, že v tomhle městečku žije dívka, jako je tahle,“ pomyslel si.

Několikrát obešel dav, aby lépe viděl, a rozmýšlel co dělat. Byl student, ne bojovník. K pokladně by se neprotlačil. Pak dostal nápad. Film už skoro začínal, a jeho bratr nikde. Kdyby jí prodal druhý lístek, musela by sedět v biografu vedle něj. Kroužil kolem ní a skládal si v hlavě proslov, kterým jí chtěl lístek nabídnout.

Nakonec se neodvážil neznámou dívku oslovit. Zmizel v kině. Zatímco hlavní hrdinka cválala přes zasněženou pláň, Čun-sang přemítal o šanci, kterou si nechal proklouznout mezi prsty. Herečka v roli

odhodlané odbojářky s vlasy na kluka jezdila na svém koni po stepích Mandžuska a recitovala revoluční slogany. Čun-sang nemohl z hlavy dostat dívku, kterou viděl před kinem. Sotva se na plátně objevily závěrečné titulky, vyběhl ji hledat ven – jenže ona už byla pryč.